בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים, ואיתא במנהגי מהרי״ל דמבלילה ההוא צריכים להגביה את קולו בקריאתו לפי שזהו עיקר הנס, וצ״ל מהו זה שנדדה שנת המלך והי׳ ער הנה זהו עיקר הנס, ולכאורה הנה עיקר הנס הוא בקשת אסתר ותחנוני׳ כי נמכרנו אני ועמי כו׳, אך הענין הוא דהנה אי׳ בילקוט בלילה ההוא נדדה שנת המלך זה מלכו של עולם, וכי שינה יש לפניו אלא כשישראל חוטאין עושה עצמו כישן שנאמר למה תישן ה׳, וכשעושין רצונו הנה לא ינום ולא יישן, וצ״ל מהו״ע השינה למעלה, ולמה תלוי זה בעבודת נש״י דכשישראל עושין רצונו של מקום אז הוא ית׳ כבי׳ ער, וכאשר ישראל חוטאין לפניו עושה עצמו כישן, והנה ער וישן הוא באופן הגילויים שלמעלה, ער הוא גילוי אור עצמי וישן הוא שהגילוי הוא חיצוני׳ האור בלבד, ומבשרי אחזה אלקה, כמו שהוא באדם למטה, דבשעה שהאדם ער הנה כל הכחות והחושים וגם לבושי הנפש מחשבה דבור ומעשה הם בהתגלות והמשכה טובה ופועלים פעולתם כל כח וכח לפי עניניו, ובעת השינה הנה אז הכחות הם מסתלקים ומתעלמים, והסתלקות זו איננה סילוק גמור ח״ו שהרי גם אז ישנם הכחות ופועלים פעולתם אלא שאינו כמו שהוא פעולתם בעת שהוא ער, דהנה כללות ענין התלבשות הכחות באברי הגוף שהם כלים אל כחות הנפש, הנה אין זה שהכחות מחיים — באלעבן — את האברים, דהאברים הרי יש להם חיות בפ״ע המחי׳ אותם והכחות הנה ענינם הוא מה שפועלים בהאברים, הנה פעולות אלו הרי הכחות פועלים בהאברים גם בעת השינה, וכמו שאנו רואים במוחש בעניני החלומות שיש בהם עניני השכלה מדות ומחשבה דבור ומעשה, ומי שעסקו בתורה ועבודה במסירה ונתינה זוכה אשר בעת השינה משיג השגות גדולות בתורה ומדות טובות, וכן בראי׳ שמיעה ומח׳ דבור ומעשה והדומה בכל הכחות, לפי שהכחות פועלים גם בעת השינה אלא שהוא בחלישות, ועוד הפרש בין ער לישן, שבשעה שהוא ער אז ניכר מעלת הכחות זה על זה, דהלא גם בלבושי הנפש יש יתרון זה על זה, דלבוש המעשה בא בדבר הנפרד, לבוש הדבור בא בדבר הנבדל, מדות הן נעלות יותר ממחשבה והמוחין חב״ד הם נעלים ביותר, ויש להן שליטה על הכחות והמדות וכמאמר רבינו נ״ע שהמוח שליט על הלב בתולדתו, אבל בעת השינה הנה כל הכחות שוין ואין ניכר מעלת המוחין על שאר הכחות, ובעת השינה יכול להיות חבור שני כחות הפכים באופן בלתי מסודר.

ב ל י ל ה ה ה ו א : אסתר ו, א. וראה בכל הנ״ל קונטרס פורים, תש״ת.
ב י ל ק ו ט : שמעוני במקומו.
ה נ פ ר ד ... ה נ ב ד ל : ראה בראשית רבה פמ״א, ו. קונטרס עץ החיים פ״ב.
ו כ מ א מ ר ר ב נ ו : תניא פרק יב, ע״פ זח״ג רכד, א.

ב.

והדוגמא מזה יובן למעלה דענין השינה הוא העלם האור והסתלקותו כמאמר וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, ומ"ש תסתלק אין זה סילוק לגמרי ח"ו שהרי גמשך חיות חדש שגם בזמן הגלות מחדש בטובו בכי"ת מע"ב, שבכל עת ובכל רגע נמשך חיות חדש אלא שהוא בבחי' העלם ואינו מאיר בגילוי כדוגמת פעולת הכחות בעת השינה שהם בחלישות, וכשם שבעת השינה אינו ניכר מעלת ויתרון המוחין הנה כן הוא דכאשר האור הוא בהעלם אינו מאיר במוחין העליונים היינו נש"י ואינו מאיר בגילוי בעולם, והגם דלגבי אור א"ס ב"ה אין זה נוגע כלל אם האור הוא בגילוי או שהאור הוא בהעלם, הנה זהו לגבי אוא"ס ב"ה אינו נוגע כלל, אבל לגבי למטה נעשה מזה ענין הגלות, וכמו שהוא בגשמיות באדם למטה דכאשר הכחות מאירים בגילוי ופועלים פעולתם בסדר מסודר אז ניכר יתרון המוחין ומעלתם, דכל הכחות וחושים ולבושי הנפש מתבטלים לפניהם והמוחין פועלים בהם וכמו"כ הוא דכאשר האור הוא בגילוי אז ניכר מעלת המוחין שהם נש"י כמ"ש השקיפה ממעון קדשך מן השמים שהו"ע התורה אז וברך את עמך את ישראל שנראים לדבר חשוב, וידוע דנש"י הם מקור כל ההמשכות בעולם דזהר"ע נוסח הברכות בא"י אלקינו מלך העולם, דתחלה הוא אלקינו אלקה שלנו ואח"כ מלך העולם ההמשכה בעולם ואז הכל בטלים לפניהם, וכמו בימי שלמה דקיימא סיהרא באשלמותא היו הכל בטלים לפניו והי' מושל ושולט על עמים רבים, וכן הי' בימי מרדכי ואסתר דכתיב ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם, אשר כן הי' בכל עת וזמן שהאורות העליונים האירו בגילוי וכמו בזמן הבית שהי' גילוי אלקות במוחש וכמאמר כדרך שבא לראות כך בא ליראות וראו העניינים שלמעלה מהטבע במוחש בהעשרה נסים שהיו בבית המקדש וכללות ישראל עמדו במעלה ומדריגה גבוה.

ג.

אמנם בזמן השינה כבי' שהאור הוא בהעלם אז אינו ניכר מעלת הכחות זה על זה, דהנה כחות הנפש הרי ישנם כמו שהם כלולים בעצם הנפש דכחות הגלוים הרי אין זה דכאן נמצאו כאן היו, היינו שנאמר שהתחלתם של הכחות הם מה שנראים בגלוי, אלא שיש להם מקור בכחות הנעלמים ושרש בעצם הנפש, וכמו בכח השכל שענינו שהוא ממציא השכלות מסבירם ומעמיק בהם עד אשר מולידים הרגש אהבה או יראה כפי מהות השכלים ההם, דכח השכל בשלשת חלקיו

וכד אנת: בסוף הקדמת תיקוני זוהר.
במוחין העליונים היינו נש"י: זוהר ח"ב קח, ב.
השקיפה: דברים כו, טו. וראה בזה תורה אור ד"ה כי עמך מקור חיים.
בימי שלמה דקיימא: זוהר ח"א קנ, א. וראה ג"כ שמות רבה פט"ו, כו.
ורבים מעמי: אסתר ח, יז.
כדרך שבא: חגיגה ב, א.
בהעשרה נסים: אולי י"ל דבדוקא נקט אלו, כי הם היו נסים ידועים לכל (עיין יומא כא, א), משא"כ בזמן הגלות שאפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו.

חב"ד נמשך מכח המשכיל המסביר ומעמיק, ואין לומר דזהו התחלת כח השכל אלא שיש לו מקור בכח נעלם ושרש בעצם הנפש, והכחות כמו שהן כלולים בעצם הנפש ה"ה במדריגה עליונה יותר שאינן בבחי' התחלקות וכולם הם שם בהשואה גמורה, דהנה בכחות הגלוים הרי יש בהם התחלקות במהותם העצמי, שישנם כחות שעיקרם הם יסוד המים וישנם כחות שעיקרם הוא יסוד האש, וכמו מוחין ומדות, דהמוחין הנה עיקרם הוא יסוד המים והמדות עיקרם יסוד האש, ובמוחין גופא הנה כח החכמה הוא יסוד המים וכח הבינה יסוד האש, ומהחכמה ולמטה הם כחות פנימי', וכל כח פנימי הוא אור בכלי, שהכלי הוא לפי אופן הכח, דכח החכמה שהוא יסוד המים הנה חלק חומר המוח שהוא כלי החכ' הוא קר ולח, וחלק חומר המוח שהוא כלי הבינה הוא חם ויבש, וכן בכל הכחות שיש להם כלים פרטים ומקומות מיוחדים, אבל בעצם הנפש דשם הם כחות עצמי' בלא כלים איך ישכנו כולם יחד, אלא דשם אינם בבחי' מציאות וע"כ ישכנו יחד וכלם שם בהשואה, והדוגמא מזה יובן דכאשר האור הוא בבחי' העלם במקורו ה"ה כלם שוים בלי שום התחלקות, ע"כ הנה מזה נמשך ענין הגלות שאינו ניכר מעלת נש"י ואדרבא מהמקיף יש להם שייכות יותר לקבל, דנש"י הן בחי' הפנימי' דוקא, ומבחי' הפנימי' אין הסט"א יכולה לקבל, כי הפנימי' הוא אור בכלי והיינו שיהיו כלים אל האור, והכלי הוא בחי' ביטול, ואין אוא"ס שורה אלא במקום שהוא בטל, דלכן הנה השראת אוא"ס הוא בחכמה, דחכ' הוא כח מה תוקף הביטול, וע"כ נש"י הם כלים אל האור להיותם בבחי' ביטול כמ"ש כי אתם המעט מכל העמים, דבנש"י העמים, משא"כ הסט"א הם יש ומציאות ואינם כלים אל האור, וזהו דנש"י שייכים אל הפנימי' דוקא להיות הכוונה בנש"י דעל ידם יהי' בחי' גילוי אור, אבל מבחי' המקיף להיותו למעלה מענין הכלים הנה שם הוא כחשיכה כאורה ויש להם שייכות יותר לקבל משם, וזהו אם תגביהי כנשר דדרך הנשר בשמים שמגביהים עצמם לקבל מהמקיף העליון, וכאשר האור הוא בהעלם הנה אז יכולים לקבל מהפנימי מהריבוי צמצומים, דהנה כאשר האור פנימי הוא בגילוי אז אינם יכולים לקבל מבחי' גילוי אור, דאינם כלים לזה, אבל כאשר האור פנימי מסתלק ומתעלם אז הנה במדרי' התחתונות הוא בריבוי הצמצומים ביותר ויכולים לינק משם, והיינו דענין השינה גורם יכולת יניקת החיצונים מב' המדרי' מהמקיף העליון ומריבוי הצמצומים, וזהו שארז"ל מאי טעמא עזי מסגי ברישא והדר אמרי, כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא, וענין ברישא חשוכא הייגו בחי' צמצום הראשון שהוא סילוק האור שנסתלק במקורו, וזהו עצמו הוא הסבה מה שלמטה עזי מסגי ברישא.

ד ה מ ו ח י ן ה נ ה ע י ק ר ם : ראה תניא פ"ב.

ו א ד ר ב ה מ ה מ ק י ף : ראה קונטרס ומעין מאמר ח—ב.

ד ח כ' ה ו א כ ח מ ה : זח"ג לד, א. וראה תניא פי"ח, סל"ה ובכ"מ.

כ י א ת ם : דברים ז, ז.

א ם ת ג ב י ה י : עובדי' א, ד.

ד ד ר ך ה נ ש ר : משלי ל, יט. וע"פ מ"ש בעמק המלך שער עולם התוהו פל"ב שנאמר במלכות אדום וכמו הפסוק דעובדי'.

ש א ר ז " ל : שבת עז, ב. וראה לקמן ד"ה ויקם עדות.

ד.

והנה הגורם בחי' השינה כבי' למעלה הוא זמן הגלות וכמ"ש אני ישנה ואי' בזהר בגלותא, שזהו מאמר כנס"י להקב"ה רבש"ע אני ישנה בגלותא כמ"ש היינו כחולמים, דבעת השינה הגם שישנם להכחות וגם הם פועלים פעולתם אבל הוא בתכלית החלישות אשר לא זו בלבד שאין נראה מעלת הכחות זע"ז ומכ"ש דאינו נראה מעלת המוחין אלא עוד זאת שיכול להיות חבור ב' כחות הפכים באופן בלתי מסודר, דבשעה שהאדם ער ישנו חיבור כח היותר נעלה עם כח היותר תחתון, כמו כח השכל שהוא כח היותר עליון בהכחות פנימי' עם כח התנועה שברגל בזריקה שהוא כח היותר אחרון, דהרי גם להבדיל בע"ח זורקים צרורות וכדומה בעת הליכתם, בכל זה הרי חבור זה הוא בסדר מסודר והוא זריקת דבר מה בכוונה שכלית, הרי דכח היותר נעלה מתחבר עם כח היותר תחתון באופן מסודר, אבל בעת השינה שהכחות הם בהעלם ופועלים בחלישות הנה אז יכול להיות חבור ב' כחות הפכים באופן בלתי מסודר וכמו החולם פילא בקופא דמחטא, ועיקר הענין בהחלום הוא מה שהשקר נדמה לאמת, וזהו דאני ישנה בגלותא היינו כחולמים, וזהו מה שאמר המן ישנו עם אחד, פי' עם אחד היינו כמ"ש גוי אחד בארץ, דעם ישראל הם גוי שביכולתם להמשיך אחד גם בארץ הלזו הגשמי' דאחד הוא ר"ת א' מורה על א"ס אלופו של עולם, הח' מורה על ז' רקיעים וארץ, ד' מורה על ד' רוחות העולם וכמארז"ל כיון דאמליכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות השמים תו לא צריכת, וזהו גוי אחד בארץ שביכולתם להמשיך בחי' אחד גם בארץ, והיינו לייחד כל הדברים התחתונים לאלקות, אבל יכולת זו הוא בהם בבחי' שינה שהם כחולמים בשני הפכים, דבעת התפילה הנה הוא קרוב לאלקות ועושה הסכם בנפשו להיות מתנהג בהנהגה טובה להתפלל בצבור ולקבוע עתים לתורה ולהיות זהיר בקיום המצות מעשיות ביראת שמים ובהידור ואומר ה' אחד בביטול וביחוד, ואחר התפלה חולף ועובר לגמרי, וכשהולך בעניני העולם זבעסקים נשכח מאתו ההסכם והביטול שהי' בעת התפלה, וסבת הדבר הוא דגם בעת התפלה הוא רק דמיון ואינו באמת כדבעי למהוי, שאם הי' לו בעת התפלה הסכם חזק וביטול אמיתי הנה אז גם כל היום הי' בכל דרכיך דעהו שלא הי' נשכח האלקות והי' בזכרון בכל העניינים והעשיות, אך מפני שבתפלה הי' בלתי אמיתי ע"כ בכל היום נשכח הענין לגמרי, וזהו מסירת המן שהוא נחש הקדמוני

אני ישנה ואיתא בזהר: שה"ש ה, ב. זהר ח"ג צה, א.

היינו כחולמים: תהלים קכו, א. וראה תו"א פ' וישב ד"ה שיר המעלות ושם הוא באו"א קצת.

פילא בקופא דמחטא: ברכות נה, ב. ע"ש.

ישנו עם: אסתר ג, ח. וראה תו"א שם ד"ה והנה אנחנו מאלמים פ"ג.

גוי אחד: ש"ב ז, כג.

דאחד הוא ר"ת: סמ"ק הובא בב"י או"ח סי' סא.

כיון דאמליכתי': ברכות יג, ב.

בכל דרכיך דעהו: משלי ג, ו. וראה טור ושו"ע או"ח סי' רלא באריכות.

שהוא נחש: קהלת יעקב ע' המן. וראה ג"כ חולין קלט, ב ובראשית רבה פט"ו, ה.

לפני המלך אחשורוש ממה"מ הקב"ה מי שאחרית וראשית שלו ישנו עם אחד מפוזר ומפורד, דגם מדריגת עם שבישראל ביכולתו להמשיך בחי' אחד אבל הם מפוזר ומפורד בין העמים בריבוי המח' דעוה"ז אשר בזמן הגלות הם טורדות ומבלבלות ביותר שכ"ז הוא לסבת השינה שהיינו כחולמים וזה גורם שינה למעלה כביכול.

ה.

והנה בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אז הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל דאז הוא זמן שהוא כבי' ער והיינו גילוי אור עצמי, דהנה רצונו ש"מ הוא שהתחתונים ימשיכו את האורות והגילוים העליונים ע"י העבודה דתורה ומצות בעבודתם, בכח עצמן, והם בשני אופני עבודה, הא' בסדר והדרגה באהבה שע"פ טו"ד, והב' העבודה דמס"נ, דבאופן הא' הוא עבודת הבירורים במצות ל"ת לדחות את כל דברים האסורים ע"פ התורה ובמצות עשה לעשות כלים לאלקות, ובאופן הב' הוא בעבודת הנסיונות שבאים במס"נ, דע"י העבודה דאופן הא' הוא המשכת אורות וגילוים העליונים דסדר השתל', וע"י העבודה באופן הב' הוא המשכת אור עצמי שלמעלה מהשתל', וזהו דעיקר הנס פורים הוא מה שבלילה ההוא נדדה שנת המלך מלכו של עולם שנמשך גילוי אור עצמי דעצמות א"ס ב"ה, והמשכה זו היתה ע"י המס"נ שלהם שעמדו כל השנה במסירת נפש בפועל ממש, כי הגזירה היתה להיותם יהודים שומרי תומ"צ דזהו מסירת המן ודתיהם שונות מכל עם והלשין כי את דתי המלך אינם עושים וכוונתו היתה לנקום מכל היהודים כמ"ש צורר כל היהודים שהי' שונא את היהודים איזה שיהיו והשתדל לפעול להשמיד להרוג ולאבד ח"ו את כל היהודים, ואם ח"ו היל"ת היו כופרים היתה הגזירה בטילה, והם עמדו במס"נ שהיו מוסרים עצמם ליהרג ח"ו ולא לעבור על דת, והתעוררות זו היתה ע"י תלמידי מרדכי שעמדו במס"נ בלימוד התורה ושמירת קיום המצות בהידור מבלי שימת לב לגזירות המן הצורר ובזה פעלו התעוררות גדולה בישראל שעמדו כל השנה במס"נ, וזהו שבכל המגילה נקראים ישראל בשם יהודים וכמ"ש איש יהודי היה בשושן הבירה והגם שהי' משבט בנימין נק' איש יהודי וכן כל ישראל נקראים במגילה זו בשם יהודים ע"ש ההודאה וביטול למעלה מטו"ד, וע"י המס"נ שלהם הגיעו בבחי' עצמות א"ס להמשיך בחי' גילוי אור עצמי, וזהו שהמן עשה עץ גבוה חמישים אמה, והיינו שחפץ לקבל משער הנו"ן דבינה שלמעלה מהשגה, דחמישים שערי בינה נבראו בעולם מ"ט שערים נמסרו למשה ושער הנו"ן הוא מה שלמעלה גם מהשגת משה.

מ י ש א ח ר י ת : מרז"ל הובא במאורי אור ע' א אות קסב. וראה ג"כ ערכי הכנויים — לבעל סדר הדורות — ע' אחשורש.

מ ד ר י ג ת ע ם : ראה שער היחוד והאמונה פ"ז.

צ ו ר ר כ ל : אסתר ט, כד. וראה שיחת פורים תש"א.

א י ש י ה ו ד י : אסתר ב, ה. וראה מגילה יג, א.

ד ח מ י ש י ם ש ע ר י ב י נ ה : ר"ה כא, ב.

דכמו שבל"ב נתיבות חכ' הנה נתיב הל"ב הוא נתיב לא ידעו עיט הנה כן בהחמישים שע"ב הנה שער הנו"ן הוא למעלה מהשגה, וזהו דספירת העומר סופרים רק מ"ט יום דהיינו מ"ט שע"ב שזה יכולים להמשיך באתעדל"ת, אבל שעה"נ הוא מה שלמעלה מהמשכה ע"י אתעדל"ת. וע"כ עשה המן את העץ גבוה חמשים אמה שהגביה עצמו לקבל מבחי' שלמע' מהשתל' שמהמקיף יכולים לקבל. דכ"ז בעת השינה, אבל כאשר נדדה שנת המלך אז הנה גם המקיף נמשך בפנימי', וכמו שעה"נ דבינה הגם שהוא למעלה מלהיות נמשך באתעדל"ת מ"מ נאמר תספרו חמישים יום, והלא אין סופרים רק מ"ט ימים אך זהו שע"י ספירת המ"ט יום נמשך ממילא גם שעה"נ, וזהו דכאשר נדדה שנת המלך שנמשך האור פנימי בבחי' גילוי אז גם האוא"ס שלמעלה מהשתל' נמשך ג"כ בבחי' פנימי' דוקא, וזהו ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים דהיינו שהמשיך גם בבחי' שרש ומקור הזמן, דהנה עצמות אוא"ס ב"ה הוא למע' מגדר הזמן וכמא' והמתנשא מימות עולם, דימות עולם הוא בחי' ז"א שרש ומקור הזמן, אבל אוא"ס ב"ה הוא מתנשא מימות עולם וכמא' צופה ומביט עד סוף כל הדורות וכולם נסקרים בסקירה אחת וכמ"ש ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך דלכאו' איך נק' כל אריכת זמן הגלות רגע קטן אלא כשיבוא משיח במהרה ויתגלו הרחמים גדולים אז הנה יראה כי כל אריכות הגלות הוא רגע קטן, וכאשר נדדה שנת המלך אז ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים שנמשך גם בשרש הזמן ומזה נמשך ישועה כללית לכלל ישראל.

נ ת י ב ה ל " ב : תקוני זוהר תי' ל' בתחלתו. פרדס שער יב פ"ב. (נתיב הא' והג').

ל א י ד ע ו ע י ט : איוב כח, ז. — עיט הוא משיח (פדר"א פכ"ח — ובדפוס ורשא תרי"ב נשמט ! וראה רש"י בראשית טו, יא), פנימיות עתיק שיתגלה לע"ל. ונתיב — הל"ב, אור הכתר שבחב', פני' אבא פני' עתיק — לא ידעו עיט, הוא כענין לא ידע ולא אתיידע, כביכול כאדם שאינו משיג מהות הנשמה שבו. — כן יש עיט בלעו"ז (תרגום איוב שם) ונתיב זה לא ידעו, כי מפנימיות המקיף אין יכולים ליגע (ד"ה וירד העיט בס' בראשית להצמח צדק — שלא נדפס עדיין — ודשנת תרנ"ח לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע — בארוכה).

ה נ ה כ ן ב ה ח מ י ש י ם : ראה לקמן ד"ה אז ישיר גו' עלי באר פ"ב.

ו ז ה ו ד ס פ י ר ת : ראה בכל זה לקו"ת פ' במדבר דרוש מעט תוס' ביאור על ענין וספרתם.

ו י א מ ר ל ה ב י א : אסתר ו, א.

ו כ מ א מ ר ו ה מ ת נ ש א : ברכת יוצר אור. וראה לקו"ת ד"ה להבין כו' מי א-ל כמוך פ"ג.

צ ו פ ה ו מ ב י ט : ברכת זכרונות.

ו כ ו ל ם נ ס ק ר י ם : ר"ה יח, א. וראה בכל זה עטרת ראש שער ר"ה פ"ד ואילך. לקמן מאמר שלאחר זה סוף פ"ז.

ב ר ג ע ק ט ן : ישע' נד, ז.